

עשרים שנה למלכותו של

בני ברק

מאת גיורא מנור

תיאטרון המחול הנדרלנדי –
NEDERLANDS DANS THEATRE – הלהקה
המודרנית המובילה של הולנד, חוגגת
מלאת עשרים שנה לעבודתו של
הכוריאוגרף הצ'כי יירי קיליאן עם רקדניה

**"ארצימבולדו" הוא
באמת חגיגה בלתי
רגילה בעושרה
ודימוייה, ובכך שברוח
בארוקית אמיתית,
כשל שר-הטקסים של
הקיסר רודולף,
קיליאן מערב מין
בשאינו מינו ויוצר
קוקטייל מרהיב של
כל האמצעים
הבימתיים העומדים
לרשותו**

להוסיף להקה שלישית לשתיים שהיו קיימות אז במסגרת תיאטרון המחול הנדרלנדי (להקה מרכזית ו"רגילה", מעין סדנה של תלמידים כעתודה). בלהקה החדשה, NDT3, ארבעה ותיקים, ומיטב הכוריאוגרפים,

עשרים שנה בחיי להקת מחול הם כימי דור או שניים. אין למעשה כל דמיון בין הקבוצה שמצא יירי קיליאן כשהגיע להאג בראשית שנות ה-70, כדי להכין מחול חדש עם רקדני הלהקה (הלא הוא "עור כחול" - שבוצע גם בארץ על ידי בת-דור), לבין הלהקה היום. קיליאן מצא להקה במצב קשה, שפעלה אז כבר כעשר שנים, והיתה למעשה חלוצת המחול המודרני האמריקאי באירופה. זה היה זמן לא קל עבור הרקדנים וההנהלה כאחת. חילופים תכופים של מנהלים אמנותיים ועזיבת הכוריאוגרפים המייסדים גרמו לדמוראליזציה בשורות הרקדנים ולחוסר כיוון, ואלה התבטאו במופעים.

קארל בירני, הרוח החיה והיוזמת מאחורי הקלעים, היה מאז ייסוד הלהקה, בשנת 1959, מאותן דמויות של מפעילים ומאיצים, כמו דייגילב, מרי ראמבר או בת-שבע דה רוטשילד, שמעולם לא יצרו בעצמם, אבל בזכות יוזמתם ותמיכתם גרמו לאמנים גדולים ליצור יצירות מופת.

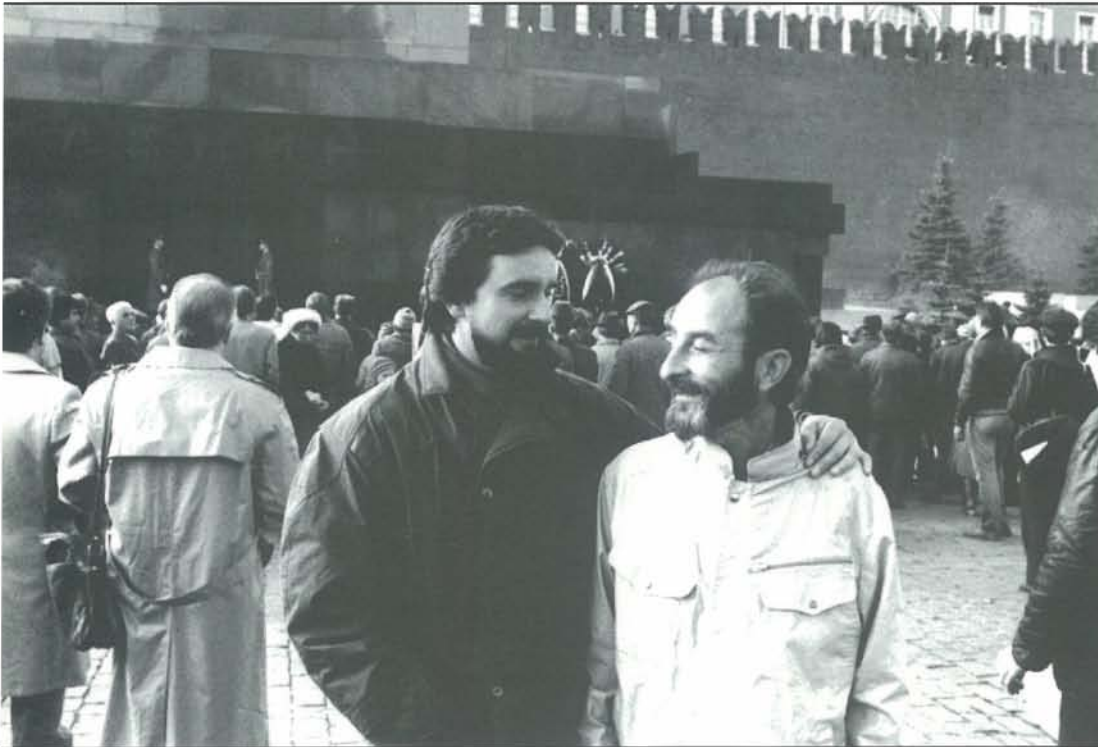
בירני היה איש חולה רוב ימיו. אבל גם אחרי שכבר כמעט לא שמע כלל ובקושי הלך, המשיך להיות המרכז של עבודת הלהקה עד לפני שנתיים. כשנפטר השנה, לא היה איש מאנשי המחול בהולנד שלא התאבל עליו, אפילו אויביו הרבים, כי בירני היה איש ריב ומדון, מהיר חימה ומוכן לכל כשגורל להקתו היה על כף המאזניים.

בלי ספק - "ARCIMBOLDO" המופע המיוחד במינו, שהכין יירי קיליאן לכבוד חגיגת העשרים למלכותו שלו, היה מוקדש לבירני. כשקיליאן התמנה, בשנת 1975, למנהל אמנותי (יחד עם מנהל החזרות הוותיק, הנס קניל), לא היתה זו בחירתו של בירני. רק כעבור ארבע שנות יצירה מוצלחת מאוד של קיליאן בהולנד נותרה בירני והסכים למינויו למנהל אמנותי, הנהנה מאמון מלא של המנכ"ל.

פניו של בירני היו א-סימטריים, בשל תאונה שעבר לפני שנים רבות. בעיני רבים הוא היה מין שטן מקטרג. "סביב ראשו לא אהרה הילת קדושים, משום שקרני השד לא איפשרו זאת..." - מתלוצץ קיליאן.

מדוע בחר קיליאן הציכי (שעזב את מולדתו כחוק בשנת 1966, והלך ללמוד בלונדון ולא שב לעיר מולדתו אלא לקראת סוף שנות ה-80) בצייר האיטלקי ארצימבולדו כנושא העוגה החגיגית הענקית, המהממת ממש, שיצר לכבוד עשרים שנות מלכותו בהאג? ארצימבולדו נהג לצייר פנים, גוף וכל אובייקט אחר בדיוקנאות שעיבב כעשויים

▲ "ארצימבולדו" "ARCIMBOLDO"

יירי קיליאן (משמאל) וקארל בירני (מימין)

בכיכר האדומה במוסקבה

CARL BIRNIE AND JIRI KYLIAN ON THE RED SQUARE IN MOSCOW

ביניהם מאץ אק, ואן מאנן, מוריס בז'אר וקיליאן עצמו, יוצרים עבורם יצירות מיוחדות, שאיתן הם מופיעים כחמישים פעם בשנה.

בחגיגת העשרים משתתפות כל שלוש המסגרות של התיאטרון. בחלק הראשון ממלאים ארבעת הוותיקים תפקיד של מין חבר-שופטים. הם יושבים מאחורי שולחן הנוסע על פני הבימה, ורקדני להקת המילואים הצעירה משרתים אותם כמין מלצרים.

קיליאן שיתף שישה כוריאוגרפים בהכנת מחולות לתוכנית החגיגית. כשלעצמן רוב היצירות אינן מרשימות, אבל המבנה הכללי של הערב מקסים. זו חגיגת מחול אמיתית, בה משתתף כל התיאטרון, אפילו המסך הקדמי, עם הפייטים הענקיים המנצצים, שקארל בירני היה גאה בהם במיוחד. את תחילת המופע מסמלת לא פתיחת המסך אלא סגירתו, ובמהלכו שוב ושוב המסך הגדול "רוקד" - כמחווה לבירני, שהלך לעולמו.

הקהל נכנס לאולם לא בפתח הרגיל אלא דרך חדרי-האיפור שמתחת לבימה, ושם רואים כלי תאורה, תלבושות ושאר אביזרי אמנות טכניים, המעוצבים בעזרת עגבניות ותפוחים, מלפפונים

מפירות וירקות. אבל לא זאת הסיבה שקיליאן בחר בו כהשראה ליצירתו החגיגית. "הקשר שלי לארצימבולדו הוא שהוא היה שר-טקס ומנהל החגיגות והמופעים בחצר הקיסרים של פראג בימי רודולף השני. וגם אני מין מפיק כזה מפראג, המעניק לצופים חגיגות ומתנות בימתיות", אומר קיליאן.

"ארצימבולדו" הוא באמת חגיגה בלתי רגילה בעושרה ודימוייה, ובכך שברוח בארוקית אמיתית, כשל שר-הטקסים של הקיסר רודולף, קיליאן מערב מין בשאינו מינו ויוצר קוקטייל מרהיב של כל האמצעים הבימתיים העומדים לרשותו.

תיאטרון המחול הנדרלנדי מיוחד במינו גם בתחום ההתייחסות לגיל הרקדנים. בני הדורות הראשונים אמנם נעלמו ברובם מן הבימה, אבל לפני כחמש שנים, כשאשתו, הרקדנית המצוינת סאבינה קופפרברג, החליטה, בגיל קרוב לארבעים, לפרוש מהבימה, העלה קיליאן רעיון גאוני. הוא החליט שבתקופתו, המצטיינת בתוחלת חיים מתארכת, זה פשע לזרוק רקדנים מנוסים ולפנות כל העת את הדרך על הקרשים, לצעירי הצעירים, אפילו אם הם מסמלים את העולם - כפי שאמר בשעתו המשורר שילר. כדי לנצל את הניסיון העצום שהצטבר אצל הוותיקים בעשרות שנות מחול, הוא החליט

מוסיקה, חלל ואור. מאז ראשית עבודתו היצירתית, כשהיה עדיין רקדן צעיר ולא בולט במיוחד בלהקתו של ג'ון קרנקו בשטוטגארט, בראשית שנות ה-70, מצטיינות עבודותיו של קיליאן בגישה מיוחדת לתנועה. אין אצלו פוזות ומצבים, ולא תנועות שגרתיות, מבודדות, אלא רצף של תנועה. כל צעד הופך לסיבוב וסיבוב לעולם אינו מסתיים בעצירה אלא הופך או מתהפך לתנועות נוספות, הכרוכות זו בזו בצורה אורגנית.

ויש לו לקיליאן אומץ לב נדיר. למשל, אחת מיצירותיו המעולות ביותר, "סימפוניית התהילים" לסטראבינסקי, מסתיימת בכך, שהלהקה פונה בגבה לצופים ונעלמת לאט בחושך שבירכתי הבימה, מתחת לשטיחים כבדים, המתרוממים מעליה. אבל המוסיקה נמשכת, והצלילים האחרונים נשמעים דקה או שתיים (זמן ממושך מאוד על הבימה), לאחר שנעלם אחרון הרקדים מהבימה. לסיים יצירה כך, בבימה ריקה וצלילים בלבד, מזמין, כמובן, מחיאות כפיים שלא בעיתן, ואת קלקול הסיום, שממש כמו ההתחלה, הוא הנקודה החשובה ביותר בכל יצירה אמנותית. בתשובה לשאלתי מספר קיליאן שזה מעולם לא קרה.

אחרי שנים רבות של שימוש בתנועה מודרנית, מבוססת על הבאלט הקלאסי, הפתיע קיליאן את הכל בבאלט שכולו תפאורה ומשחק של דמויות גדולות מהמציאות, "הנער והקסמים", למוסיקה מאת ראול. על הבימה רקדו ונעו ספל ענקי, דמויות משעשעות מחלומותיו של הילד, ואמא ענקית, שגובהה יותר משלושה מטר. זה היה באלט של חפצים, שעמד בניגוד קוטבי לתנועה המופשטת והזורמת של רוב יצירותיו.

עוד שלושה מחולות השונים מכל מה שעיצב עד אז יצר קיליאן אחרי שנתוודע למחולות של תושבי אוסטרליה המקוריים, הלך לחקור את המסורות הללו, ושב מהמסע ליבשת הרחוקה.

לא פחות מפתיע היה "באלט יפני" שיצר, KAGUYAHIME. שימוש בתופים ובאגדה יפנית מסורתית, על "עלמת ירח" מסורתית (סיפור שלי, למשל, אינו אומר דבר), הביא את קיליאן להתנסות בסגנון בימתי אחר מכל מה שידע עד אז.

וכששב משנת חופש והחלמה אחרי דיכאון נפשי קשה יצר ערב שלם של "בית ספר למחול", לפי ספר עתיק, למוסיקה מאת המלחין בן זמננו מאוריסיו קאגל. בסגנון תיאטרון בארוקי ודמויות מוזרות, גרוטסקיות, במחול זה הוא עיצב דמות של מורה למחול, קצת מפחיד ובעיקר נרדף על ידי רקדניו, תלמידיו והכוחות האפלים בנפשו שלו, אוטופורטרט כן וחושפני, תחת מסווה של מחול עתיק.

והוא ממשיך להפתיע ולהעניק לצופים שלו תענוגות ללא הטפת מוסר, שר השעשועים והעינוגים של חצרו שלו.

במשך שנים ארוכות, מאז "באו האחים מרוסיה" (כמאמר האירוני של הציכים), וכבשו את פראג והרסו את הניסיון ליצור סוציאליזם

רקדני "להקת וותיקים" של M.D. סבינה קופרברג וניר ארד למייסר בעבודתו של הנס ואן מאגן "ירוק-עד"

GERARD LEMAITRE IN HANS VAN MANEN'S "EVERGREENS"

אליל נערץ או כוכב מפונק. משרדו בקומה הרביעית של בית התיאטרון המוסיקלי בהאג, המשמש בית לשלוש להקות תיאטרון המחול הנדרלנדי, הוא חדר לא גדול, צנוע ומעשי מאוד.

"אין דבר כזה 'הסגנון של קיליאן'. אני לא מגדיר שום דבר, לוקח מה שמוצא חן בעיני, מערבב והופך כל דבר למופשט"

לפני שעה קלה חזר מביקור בוקר בפריס, וכבר הוא לבוש בחליפה שחורה קלילה ומתנפנפת כמצוות האופנה, חולצה לבנה פתוחת צווארון, המבליטה את הזקן השחור שכבר מאפיר, העוטר את פניו מעוררי האמון. "באמת אני כמו שוער של בית זונות, מה שהצרפתים מכנים SOUTENEUR. האיש שחייב למצוא לכל לקוח את מבוקשו. כי אין דבר כזה 'הסגנון של קיליאן'. אני לא מגדיר שום דבר, לוקח מה שמוצא חן בעיני, מערבב והופך כל דבר למופשט, בעצם אני כמו נפה...."

באקלקטיות במודע זו יש משהו מאוד ציכי. ציכיה, ליבה של אירופה, ארץ קטנה על פרשת דרכים בין אימפריות, עם סלאבי השייך למערב, היא פרשת דרכים תרבותית מאז ימי הביניים, כשמלך בוהמיה היה אחד משבעת האלקטורים, הנסיכים והמלכים שבחרו מי יעמוד בראש הקיסרות בגרמניה הקדושה. את האמנות שהוא עוסק בה רואה קיליאן כעולם בעל ארבעה ממדים: מחול (תנועה),

ושאר ירקות, פרי רוחו של הצייר ארצימבולדו. משם עולים לבימה והיבבים להחליט היכן רוצים לשבת, על טריבונה בירכתי הבימה או באולם הרגיל. מעל מושבי האולם הרגיל מתנוסס מין גשר המכונה "האנאמישי", כמו בתיאטרון היפני המסורתי, שעליו מתרחשים אירועים. קיליאן עצמו עולה עליו מטאטא בידו ומכין את הבימה לרקדנים, כמו פוק ב"חלום ליל קיץ", המטאטא את קרחת היער לאוהבים שהוא "מביים".

חלקו השני של המופע הצבעוני מסתיים בתמונה המונית של כל הרקדנים, שלא היתה מביישת פינאלה ענקי של מיוזיקל מברודווי. כל הרקדים לבושים שמלות וחצאיות אדומות, קלילות ומתנפנפות (הבחורים בחזה חשוף), וממעל יורדים זיקוקים וניצוצות של אור. כשהקהל פוצח בתשואות, לא נענים לו הרקדנים הרבים הממלאים את הבימה ולא משתחווים. הכל מבינים את הרמז ומשתתקים, ואז בוקע מהרמקול קולו של קריין חדשות. לחצי דקה אנו שומעים על יוגוסלביה, להזכיר לנו שמחוך לחגיגות יש עולם שסוע ומלא טרגדיות, ואל הבימה עולה זמרת, השרה לבדה בדממה העמוקה את "שיר נגן בתיבת-הנגינה" מאת פרנץ שוברט. השיר בא להזכיר לנו את פעמי הזמן שאין לעוצרו ואת המוות המסיים את החיים תמיד.

עדינות נפשית ויכולת אדירה לבטא רעיונות ללא הטפה וללא מלל מציינות את יירי קיליאן, אחד האמנים הגדולים ביותר בימינו.

"כמו שוער של בית זונות"

בגיל ארבעים ושמונה, בשיא תהילתו ככוריאוגרף החוגג עשרים שנות ניהולה של להקה מפורסמת, אין ליירי קיליאן גינונים של

הוא הודיע, שאם ארבעת הרקדנים יגיעו להולנד הוא יעמיד לרשותם מורה מתאים, וכך היה. אחרי שהם סיימו שבועיים של חזרות, בא קיליאן, ראה, העיר הערות, ואישר את הענקת זכויות הביצוע למחול היפה הזה, ללא תמורה. יתרה מזו, הוא לא רק ויתר על תמלוגים, אלא גם נתן לקיבוצניקים את המסך האחורי המצויר, את התלבושות ואת קלטת המוסיקה.

"הקיבוצית" ביצעה מאוחר יותר גם את עבודתו המצוינת "משחק הכיסאות" בהצלחה רבה, ולא רק בארץ, אלא גם בסוויציה בעולם, שוב בזכות היחס המיוחד שלו אלינו.

יש נקודות ישראליות נוספות: אחד הכוריאוגרפים המוזמנים שוב ושוב לעבוד עם ההולנדים של קיליאן הוא אוהד נהרין, שאיתו, כפי שאומר קיליאן, יש לו שפה משותפת וכלפיו הוא חש קרבה אישית מיוחדת.

הרקדן הוותיק ביותר בלהקה ההולנדית היום הוא לא אחר מאשר הישראלי אריה ויינר, לשעבר רקדן "בת דור". בחגיגה הגדולה ששמה "ארצימבולדו" הוא מופיע בתפקידים אחדים. האם ימצא אריה את דרכו אל להקת הוותיקים של ה"נדרלנדס"?

שלושים וחמש שנה אחרי ייסודה, עשרים שנה תחת שרביטו של יירי קיליאן, ה"נדרלנדס" דנס תיאטר" הוא עדיין, או אם תרצו שוב, אחד המוסדות המובילים בתחום המחול המודרני בעולם.

כשלוש שנים אחרי ייסוד הלהקה היה מצבה הכלכלי בכי רע. קארל בירני לא ידע איך למצוא מימון לקבוצה הלא ידועה. כשהיה ממש מיואש, סיפר לי פעם, צלצלה אליו אשה שלא הכיר, שביקרה בהולנד, והציגה את עצמה כאמרגנית מתל אביב. היא רצתה לראות מופע של ה"נדרלנדס", על מנת להחליט אם להביא אותם ארצה. אבל בדיוק באותו סוף שבוע לא היתה הופעה מתוכננת, ואילו הישראלית בעלת היוזמה אמורה היתה לשוב ארצה כבר ביום שני...

בירני - בדרכו הנמרצת שאינה מתחשבת במכשולים - החליט לארגן למענה מופע בכל מחיר. הוא מצא אולם, שיעמוד לרשותם ביום א' אחרי הצהריים, שכנע את החשמלאי של האולם לבוא ולפתוח את שערי התיאטרון, גייס את הרקדנים ואחרי הרפתקאות נוספות התקיים המופע. הישראלית (שישבה לה לבדה באולם הריק) התלהבה ממה שראתה, והסיוור יצא לפועל. לדברי קארל בירני, שכר אותו סיוור איפשר את המשך פעילותו של תיאטרון המחול ה"נדרלנדי", וזיתר כבר היסטוריה.

כמובן שבלב אנשי הלהקה היה שמור לישראל מקום מיוחד. אבל גם קיליאן מכיר את הארץ היטב. בסיוור מאוחר יותר של ההולנדים אצלנו, נפגש עם יהודית ארנון ו"להקת המחול הקיבוצית" בגעתון. הוא היה נרגש מהאווירה המיוחדת של הסטודיו בגעתון והחליט להעניק ל"קיבוצית" מחול משלו במתנה, רביעייה בשם "הקאתדרלה שקועה".

עם פנים אנושיות, לא יכול היה קיליאן לשוב לבקר בעיר הולדתו היפה, ורק לקראת אמצע שנות ה-80 התאפשר לו להופיע במולדתו.

היום בו הופיע תיאטרון המחול ה"נדרלנדי" על בימת התיאטרון הלאומי של פראג, ובשורה הראשונה ישבה אמו (בעצמה רקדנית בימי נעוריה) והסתבתא שלו, שלדבריו היא הדמות בעלת ההשפעה החשובה ביותר בחייו, היה, לדבריו, השיא של חייו.

מאז התפוררות הקומוניזם היה לקיליאן רצון מובן לעזור לעולם המחול במולדתו הישנה, אבל זה לא היה פשוט כלל. הסגנון הסובייטי המיושן שלט בעולם המחול הציכי ולא היו בפראג רקדנים המסוגלים לבצע את עבודותיו בצורה שתגייס את דעתו. בכל זאת מצא עבודות מסוימות, כגון "המיסה של החיילים", שאפשר לבצען בצ'כיה ויסד בפראג את "קרן יירי קיליאן" למען עודד את החינוך המחולי שם. היום, חמש שנים אחרי "מהפכת הקטיפה" של ואצלב האבל, יש ניצנים של מחול חדש ועכשווי בצ'כיה.

הקשר הישראלי

סיוור ההופעות של "תיאטרון המחול ה"נדרלנדי" בישראל השנה אינו הראשון, ואפילו לא השני. מסע ההופעות שלו בארץ בראשית שנות ה-60 היה למעשה הסיוור הבינלאומי הראשון של הלהקה הצעירה.

אולפן אזורי למחול שער הנגב

- **מבוא למחול** משחקי מחול ומוזיקה לכיתות א'
- **בלט קלאסי** לפי תוכנית הלימודים של האקדמיה למחול בלונדון, הגשה למבחני ילדים ובוגרים.
- **מחול מודרני**
- **ג'אז**
- **מחול ספרדי**
- **קומפוזיציה**
- **מגמה לבגרות**

ב"אמנות המחול" צוות מקצועי ומיומן
מנהלת: אסנת לוי מזכירות: תמר גוזי
(5 יח' לימוד)

אולפן אזורי למחול, קרית החינוך שער הנגב ד.ב. חוף אשקלון 79165 טל. 051-802724

20 שנים
מנשה
לאולפן המחול

אולפן מחול מנשה

בהנהלת עדה לויט

Menashe Dance Center
Director: Ada Levitt

- מבוא למחול
- בלט קלאסי
- מחול מודרני
- ג'אז
- אמנות היצירה
- מוסיקה במחול
- תולדות המחול
- רפרטואר
- פלדנקרייז
- מחלקה לטיפול
- בתנועה ומחול
- תוכנית העשרה
- למורים ותראפיסטים
- קורס קיץ
- סדנת מופעים

צוות המורים:
חפציבה אברהם, פיט אברהמי, טליה אשל, דבורה הופמן, מרים ורובל, עדה לויט, אמירה קדם, סוזן קדם, ניני קלקין, ליסה שומכר, לילך שמיר

בגרות מלאה במחול בשיתוף עם המוסד החינוכי מבואות עירון

לתוכנית העשרה לקורסי קיץ, מצטרפים מורים מן הארץ ומחול. מזכירת האולפן: ציפי נסג'י עוזרת למנהלה: קלר איבקר

טל. 06 - 370816

סטודיו למחול

קונסרבטוריון "הסדנה" בירושלים

לילדים ובני נוער מגיל 5 עד 18 בשעות אחה"צ

באלט קלאסי, הכנה לבאלט, ריקודי זוגות

מחול מודרני, ריקוד לתיאטרון,

רפרטואר, סטפס, תנועה וג'אז

להקה צעירה ובגרות

קורס קיץ מרוכז שבועיים הראשונים של יולי

הרשמה: קונסרבטוריון למוסיקה ולאמנויות "הסדנה", עסק רפאים 22, טלפקס: 02-630017, אח"צ בלבד